

فضای مجازی

مدیریت فضای مجازی در خانه و خانواده

گسترش فضای مجازی در حوزه رابطه فرزندان و والدین نیز تغییراتی بوجود آورده است که از جمله آن به کاهش نقش خانواده به عنوان مرجع، کاهش ارتباط والدین با فرزند، شکاف نسلی به دلیل رشد تکنولوژی، از بین رفتن حریم بین فرزندان و والدین و ایستادن در برابر یکی از والدین یا هر دو را می توان نام برد.

مسئله ای فراگیر و تأثیر گذار

امروزه روش های ارتباطی با دیگران از طریق اینترنت، به شدت و با سرعت بسیار زیاد افزایش یافته است.

روزانه نزدیک به بیش از ۴۰۰ میلیون نفر در سراسر دنیا از اینترنت استفاده می کنند و یکی از کاربرد های اصلی اینترنت، برقراری ارتباط اجتماعی با دیگران است و شاید عیب اصلی ارتباط های اینترنتی آن است که ارتباط در فضای مجازی، اساساً بر متن استوار است و از نشانه های بصری و شنیداری در تعامل های رو در رو بی بهره است.

این حجم از ارتباطات گسترده چند سالی می شود که به کشور ما هم راه پیدا کرده است و با سرعت هر چه تمام تر گسترش پیدا کرده است. امروزه خانواده ایرانی در سبد فرهنگی خود مواجه با شبکه های ماهواره ای، فضای مجازی، رسانه های مدرن و... است که هر کدام به نوبه خود بخشی از فرایند تأثیر گذاری در خانواده را هدف گرفته اند.

روابط تغییر کرده است

گسترش فضای مجازی در حوزه رابطه فرزندان و والدین نیز تغییراتی بوجود آورده است که از جمله آن به کاهش نقش خانواده به عنوان مرجع، کاهش ارتباط والدین با فرزند، شکاف نسلی به دلیل رشد تکنولوژی، از بین رفتن حریم بین فرزندان و والدین و ایستادن در برابر یکی از والدین یا هر دو را می توان نام برد.

در بحث از دواج ها نیز مسائلی چون ناپایداری از دواج ها، تغییر الگوی همسرگزینی، نداشتن مهارت هایی برای از دواج ناتوانی والدین برای آموزش به فرزندان، افزایش روابط دختر و پسر در زمان نامزدی بدون عقد، تمایل به دریافت مهریه های سنگین، بالا رفتن سن از دواج و... را می توان اشاره کرد.

تغییراتی که در حوزه دینی در جامعه رخ داده، کاهش آموزه های دینی در خانواده، دوری خانواده از شریعت، کم رنگ شدن حریم های دینی در روابط خانوادگی است.

نقش زنان در کنترل این فضا

متأسفانه رشد این فضا و اجازه ورود به این راه، در کشور ما خیلی سریع و بدون تحقیق اتفاق افتاد و شاید به خاطر همین هم باشد که مشکلات زیادی را به خاطر ورود به این فضا متحمل شده ایم. اینکه جوانان و میانسالان ما وارد این فضا شده اند شاید خیلی قابل جلوگیری و کنترل نبود، چرا که جوان و میانسال هر کدام به مناسبت نیاز های کاری و اطلاعاتی خودش می تواند دلایلی داشته باشد، ولی ورود بی حد و اندازه نوجوانان به چنین فضاهایی غیر قابل توجیه است.

در این بخش زنان و مخصوصاً مادران کم کاری های زیادی داشته اند، البته وقتی مادری خود بیشتر وقتش را صرف گشتن در فضای مجازی می کند، نمی شود از او انتظار داشت که بتواند این کار را برای کودکان خود منع کند و مهم تر از آن گاهی ورود بی حد در این فضاها باعث می شود از حضور کودکان و نوجوان خود غافل شوند، چه برسد به کنترل زمان و زندگی نوجوانان شان!

در فضای مجازی هم باید نظارت باشد

وقتی ما در فضای مجازی حضور داریم سطح آگاهی مان کاهش می یابد بنابراین نیاز به ابزاری برای برگرداندن این هوشیاری داریم که در نوجوانان، خانواده ها می توانند به این خود کنترلی کمک کنند و در سنین بالاتر افراد با ابزارهای خارجی مانند زنگ گوشی خود را آگاه کنند تا زمان حضور در فضاهای مجازی را از یاد نبرند.

متأسفانه دیده می شود که افراد بدون هماهنگی ها، چارچوب های اخلاقی عاطفی و روانی وارد فضای مجازی می شود و آسیب های متعددی هم می بینند. همانطور که در فضای واقعی ما یک نوع نظارت را برای خود در نظر می گیریم باید در فضای مجازی هم این موضوع رعایت شود. اساساً دو نوع نظارت وجود دارد؛ یکی نظارت درونی و یکی نظارت بیرونی و هر چقدر خودخواهی و خود نظارتی و خود ارزیابی قوی تر باشد آدم ها رفتار مناسب تری را از خود نشان می دهند.

اعتیاد به اینترنت و فضای مجازی می تواند مشکلات جدی تحصیلی و خانوادگی برای مخاطبان بوجود آورد. اگر استفاده کنندگان از اینترنت نتوانند به مدت یک ماه دوری از اینترنت را تحمل کنند حتی در معرض خطر اعتیاد به آن قرار دارند. ما شاهد این پدیده در میان جوانان و نوجوانان مان هستیم، به طوری که برخی از جوانان، شب ها را تا صبح با اینترنت و فضای مجازی می گذرانند و تمام صبح را خواب هستند و این مسئله آغازگر آسیب های متعدد دیگر نیز می شود.

سخن آخر

استقبال بیش از حد زنان و مردان از فضای مجازی مشکلات لاینحلی را بوجود می آورد که در امتداد آن جامعه را نیز به سوی خطر می کشاند.

از آنجایی که خانم ها به طور کلی در جامعه و خانواده در مقایسه با مردان بیشتر با تربیت کودکان سر و کار دارند. بر همین اساس آثار شبکه های اجتماعی و مشکلاتی که نوجوانان درگیر این موضوع می کنند هم، بیشتر متوجه خانم ها می شود و باعث می شود که به همان نسبت، تنها راه نجات از این مشکلات، دست به کار شدن زنان و مادران در این مسأله باشد.

اگر زنان ما برای زمان های حضور خود در فضای مجازی وقت های خاصی معین کنند و با روش های درست تربیتی محدودده ای برای حضور کودکانشان (با نظارت) در این فضاها معین کنند شاید این مشکلات تا حد بسیار زیادی حل شود و حداقل آسیب ها متوجه نسل آینده شود.

تأثیر شبکه- های اجتماعی و فضای مجازی بر روابط اعضای خانواده-

با ورود وسایل و تکنولوژی- های جدید به خانه- ها والدین و فرزندان ساعت- های متمادی در کنار یکدیگر می نشینند بدون آن که حرفی برای گفتن داشته باشند.

افزایش استفاده از اینترنت و به ویژه شبکه های اجتماعی موبایلی این روزها به رغم استفاده های مفیدی که دارد، در کنار اشتغال به کار طولانی والدین و تغییر نگرش والدین به تربیت فرزندان، موجبات دوری اعضای خانواده از یکدیگر را فراهم ساخته است به گونه ای که به رغم نزدیکی فیزیکی و در زیر یک سقف بودن در داخل خانواده، گاه فاصله عاطفی و معنوی زیادی را از یکدیگر تجربه می کنند و افراد خانواده کمترین مراودات و گفتگوی همدلانه را با هم دارند. این موضوع آسیب هایی را نیز در خانواده ها به وجود آورده که در کنار سایر عوامل مخرب در روابط خانوادگی، موجبات سست شدن بنیاد خانواده ها و طلاق عاطفی زوجین و کمرنگ شدن صمیمیت میان اعضای خانواده و همچنین گسترش شکاف نسلی را فراهم کرده است.

کارشناسان علت بسیاری از خشونت‌های خانگی را نبود ارتباط و تعامل صحیح و گفتگوی همدلانه در بستر خانواده ذکر کرده اند. با توجه به این موارد به نظر می‌رسد تلاش برای به حداقل رساندن تهدیدهای شبکه‌های مجازی در کاهش سلامت و پایداری نهاد خانواده، ضرورتی انکارناپذیر است. و این مهم میسر نخواهد شد مگر از طریق توسعه روابط پایدار و صمیمیت و همدلی میان اعضای خانواده در بستر گفتگوهای صمیمی میان اعضای خانواده.

در ادامه با نگاهی به اثرات شبکه‌های اجتماعی و فضای مجازی بر روابط اعضای خانواده از منظر کارشناسان در پی پاسخ به این سوال هستیم که خانواده‌های ایرانی امروزه چقدر با هم گفتگو می‌کنند؟ چه عواملی موجب کاهش گفتگو در خانواده است؟ گفتگو در خانواده چه اهمیتی دارد و چه آسیبی‌هایی از فقدان گفتگو در این نهاد اجتماعی متوجه خانواده و جامعه می‌شود؟ چگونه می‌توان این موانع را برطرف کرد؟

تأثیر استفاده مدیریت نشده از شبکه‌های اجتماعی بر روابط اعضای خانواده

تأثیر شبکه‌های اجتماعی و فضای مجازی بر روابط اعضای خانواده از نگاه کارشناسان

با ورود وسایل و تکنولوژی‌های جدید به خانه‌ها والدین و فرزندان ساعت‌های متمادی در کنار یکدیگر می‌نشینند بدون آن که حرفی برای گفتن داشته باشند. دیگر کمتر خانواده‌هایی را می‌توان یافت که اعضای آن دور هم بنشینند و درباره موضوعات مختلف خانوادگی با هم گفتگو کنند و نظرات همدیگر را در باره موضوعات مختلف جویا شوند.

۱- استفاده بیش از حد از شبکه‌های اجتماعی در محیط خانواده با کاهش سطح ارتباطات عاطفی، میزان گفتگو در خانواده را حتی از ۱۵ دقیقه در روز هم کمتر کرده است. ضمن اینکه استفاده نادرست از این امکانات باعث از بین رفتن بسیاری از حریم‌ها در خانواده‌ها شده و حتی در مواردی منجر به بروز اختلافات تا سرحد طلاق و جدایی نیز شده است. ارتباط گرفتن هر یک از زوجین با افراد غریبه و حتی افرادی از جنس مخالف در دوستان و آشنایان منجر به کاهش سطح اعتماد در بین آنها می‌شود و با کاهش سطح اعتماد در خانواده، آرامش خدشه دار می‌شود و در نهایت نهاد خانواده آسیب جدی می‌بیند.

۲- در حال حاضر ۱۲ میلیون کاربر ایرانی زیر ۱۸ سال در تلگرام فعالیت دارند در حالیکه در جامعه ما هنوز استفاده از موبایل و اینترنت و دیگر شبکه های اجتماعی به خوبی فرهنگ سازی نشده است. امروزه سهم گفتگوی زوجین با یکدیگر و با فرزندان بسیار کم شده است. زن و شوهر احتیاج دارند با هم صحبت کنند و همینطور با فرزندان خود در مورد مسایل روزمره گفت و گو داشته باشند ولی استفاده از شبکه های مجازی منجر شده است که فرزندان در عالمی دیگر سرگردان و رها شوند. کاربری کنترل نشده فضای مجازی موجب می شود نوجوانان، منزوی و دچار افت اخلاقی و پر خاشگری شوند و دیگر پدر و مادر را به عنوان دوست و رفیق خود ندانند و همچنین تمایل به جنس مخالف داشته باشند.

۳- شبکه های مجازی ابزار جنگ نرم دشمن هستند که هدف آن نابودی خانواده هاست. شبکه تلگرام را صهیونیست های روس تبار ساکن آلمان ایجاد کرده اند و آن را اداره می کنند و بدتر از همه اینکه ۸۱ / ۲ درصد کاربران این شبکه، ایرانی هستند. در چین کسانی که روزانه بیش از یک ساعت در روز از اینترنت استفاده می کنند معنادار اینترنت محسوب می شوند و باید به مراکز ترک اعتیاد مراجعه کنند و این در حالی است که بر اساس داده های وزارت ورزش و جوانان، به طور میانگین جوانان کشور روزانه ۹ ساعت به گوشی های موبایل مشغول هستند. از عوارض و جنبه های زیانبار استفاده مدیریت نشده از فضای مجازی آن است که تنوع طلبی عاطفی و جنسی در جامعه شیوع پیدا کرده که آسیب های روانی و اجتماعی زیادی دارد. طلاق عاطفی نیز به شدت در حال افزایش است به طوری که ۶۸ درصد طلاق های ثبت شده در میان ۱۴۰ کشور جهان، به علت ارتباط یکی از زوجین با جنس مخالف از طریق شبکه های مجازی است.

۴- نتایج آخرین پژوهش بنیاد سیانت از نهاد خانواده قوه قضائیه که درباره زمانی اردیبهشت سال ۹۴ تا اردیبهشت ۹۵، بر اساس داده های پرونده های منجر به طلاق در دادگاه های خانواده ۵ استان (شامل تهران، مشهد، اصفهان، شیراز و گیلان) صورت گرفته نشان می دهد که ۱۷ درصد از طلاق ها به ویژه در سه سال اول زندگی مشترک ناشی از نفوذ و گسترش شبکه های اجتماعی بوده است. انتخاب نامناسب و همسرگزینی ناموزون، علت اصلی اختلافات زناشویی است و ضعف مهارت های زندگی در برقراری تفاهم و همدلی دومین عامل بروز اختلافات است. نداشتن تفاهم و ضعف در برقراری ارتباط عاطفی، ناشی از تغییر سبک زندگی باعث شده تا با ورود شبکه های اجتماعی به ویژه نرم افزارهای تلفن همراه شاهد ناهنجاری های ناشی از نبود فرهنگ سازی مناسب در برخورد با این پدیده باشیم.

۵- طبق تحقیقات وزارت بهداشت با وجود آنکه فاصله گرفتن بین نوجوان و والدین می تواند زمینه ساز رفتارهای پرخطر باشد، آمارها نشان می دهد ۵۹ درصد دختران جامعه ما و ۴۰ درصد پسرها با خانواده احساس راحتی نمی کنند.

۶- متأسفانه خانواده های امروزی مشکلات زیادی دارند و نوع ارتباط با بچه ها را به هیچ عنوان نمی دانند. نسل آینده ما بچه هایی هستند که یا به دلیل توجه زیاد استقلال ندارند یا به دلیل بی توجهی مفرط غرق در انزوا و آسیب هستند. از منظر آسیب شناسی نیز بچه هایی که خانواده ای صمیمی ندارند به دلیل الهام گرفتن از جمع های ناباب دوستی، وارد دنیای جرم می شوند. انگشت شمارند بچه هایی که خانواده ای خوب و مناسب دارند و در شمار افراد آسیب زا به حساب می آیند. نبود این صمیمیت در دختران و پسران نیز نمود متفاوتی دارد، این مشکل پسران را جذب گروه های دوستی و دختران را جذب دوستی های خیابانی می کند.

۷- شبکه های اجتماعی موجب شده پدر و مادر و فرزندان مدت زیادی از وقت شان را کنار هم اما دور از هم باشند. تداوم این روش به مرور تمایل اعضا خانواده برای گفت و گو را کاهش می دهد. از طرفی سرگرمی پدر و مادرهای امروزی و بچه ها نسبت به قبل بیشتر شده که این امر حرف های مشترک آنها را کاهش و در نتیجه رغبت شان را برای گفت و گوهای خانوادگی کم کرده است. امروزه شکل رابطه ها نیز تغییر کرده و تلفن و پیامک چه نوشتاری و چه تصویری جایگزین دیدارها شده است خانواده ها دیگر این خلا را احساس نمی کنند که ساعتی مشترک را برای دور هم جمع شوند و با یکدیگر در خصوص مسایل مختلف گفت و گو کنند. پدر و مادرها باید الگوی مناسبی در گفت و گو باشند و خود را مقید به زمان و برنامه مشخصی برای گفت و گو در منزل دانسته و با فرزندان پیرامون مسائل مختلف روز و غیره صحبت کنند. تقویت ارتباط عاطفی بین اعضا مختلف خانواده برای تقویت مهارت گفت و گو اهمیت دارد. والدین در این زمینه باید مطالعه لازم را داشته و با نیازهای روانی فرزندان آشنا بوده و با گفت و گو و حرف زدن به دنیای آنها نزدیک شوند.

کلام آخر

این روزها با گسترش ارتباطات در فضای مجازی، روابط بین اعضای خانواده به سردی می گراید. سردی روابط خانوادگی را می توان به سبب داشتن تجربیات زیستی متفاوت بین اعضای خانواده دانست. دیگر والدین و فرزندان کمتر در فضاهای مشترک فیزیکی و عاطفی و اطلاعاتی و تفریحی واقعی، خاطرات مشترکی را با هم تجربه می کنند. این کاهش اشتراکات عاطفی و فکری و اطلاعاتی به تفاوت در منظر و دیدگاه آنها دامن

می‌زند و در نتیجه هر کدام از این دو، زندگی را از دید خود تفسیر و چه بسا مسیری متفاوت طی می‌کند. ایجاد سوء تفاهم و سرد شدن روابط زوجین، طلاق و افزایش آن نیز از نتایج و تبعات منفی شبکه‌های مجازی است.

نیاز به ارتباط، گفتگو، تعامل و تبادل اطلاعات یکی از نیازهای اساسی نوع بشر است. گفت و گو مهم‌ترین مهارت در تحکیم بنیان و ایجاد فضای گرم در خانواده‌ها و فرصتی است تا افراد علائق، صمیمیت و کدورت‌های خود را ابراز و فاصله بین یکدیگر را کاهش دهند. خانواده‌ای مستحکم است که اعضای آن گفت و گو با هم را دوست داشته باشند و از همنشینی با هم لذت ببرند. در چنین خانواده‌هایی اعضا کمترین تنش را در فضای خانه با هم داشته و در نهایت فرزندان موفق‌تری تربیت می‌کنند.

اما در سایه تحولات اجتماعی در جامعه در حال گذار ما به دلایل متعدد از جمله اشتغال والدین به امور خارج از منزل، حضور کمتر افراد خانواده در کنار یکدیگر، و این که وقت کمتری می‌توانند برای تعامل رو در رو با یکدیگر بگذارند، مسیرهای جبران این نیاز به سمت مجازی شدن پیش می‌رود. سیستم‌های جدید ارتباطی (شبکه‌های مجازی) آسانتر، ارزان‌تر و در دسترس‌تر است و به همین دلیل، استفاده از این فناوری‌های نوین برای کاربران جذاب‌تر است و کمبود ارتباطات میان فردی در جامعه به راحتی از طریق این سیستم جبران می‌شود.

خانواده‌ها باید ضرورت گفت و گوی با کیفیت را در خانه بیش از پیش جدی بگیرند. پدر و مادرها باید الگوی مناسبی در گفت و گو باشند و خود را مقید به زمان و برنامه مشخصی برای گفت و گو در منزل دانسته و با فرزندان درباره مسائل مختلف روز و غیره صحبت کنند.

گفتگوهای صمیمانه یکی از مهم‌ترین و موثرترین شیوه‌های افزایش صمیمیت بین اعضای خانواده است. اما این کار نیازمند تقویت مهارت‌های گفتگو و توجه به کیفیت گفتگو دارد.

راهکارهای افزایش کیفیت و کمیت گفتگو در میان اعضای خانواده

— حفظ استقلال و تمایز اعضای خانواده از هم، با مدیریت انعطاف پذیرانه تمایزها و در عین حال اجتناب از پیامدهای نامطلوب آن، مانند انزوا و تنهایی کامل

— مدیریت نیازها و توجه به نیازهای عاطفی و احساسی اعضای خانواده در هنگام گفتگوها

والدین در این زمینه باید مطالعه لازم را داشته و با نیازهای روانی یکدیگر و نیز فرزندان آشنا باشند و با گفت و گو و حرف زدن به دنیای آنها نزدیک شوند.

— مدیریت زمان استفاده از وسایل ارتباطی الکترونیکی از طریق آموزش فرهنگ صحیح استفاده از امکانات جدید به فرزندان و ایجاد تفاهم در زمان استفاده از این ابزارها در خانواده و اختصاص دادن زمانی برای گفتگوهای دورهمی در باره مسائل مختلف در ساعات مشخصی از روز

— استفاده از فرصت حضور در فضاهای تفریحی در خارج از خانه برای برقراری گفتگوهای صمیمانه و چهره به چهره با یکدیگر

— استفاده از فضای مجازی برای تعامل با شبکه خویشاوندان و تشکیل گروه‌های خانوادگی ایمن و تشویق فرزندان برای حضور در این گروه‌ها به عنوان مقدمه‌ای برای گسترش ارتباطات صمیمانه با سایر بستگان در فضای واقعی

— استفاده از فرصت بازی و تفریحات سالم در خانواده برای تعامل بیشتر و گفتگوهای صمیمانه در خلال بازی‌ها

— برای برقراری یک گفتگوی بادوام شرط نخست آموزش شنیدن و گوش دادن مشفقانه و توجه به صحبت‌های طرف مقابل است.

— استفاده از شیوه داستان‌گویی و بکارگیری لطایف و ضرب‌المثل‌ها برای انتقال پیام در گفتگوهای دوستانه

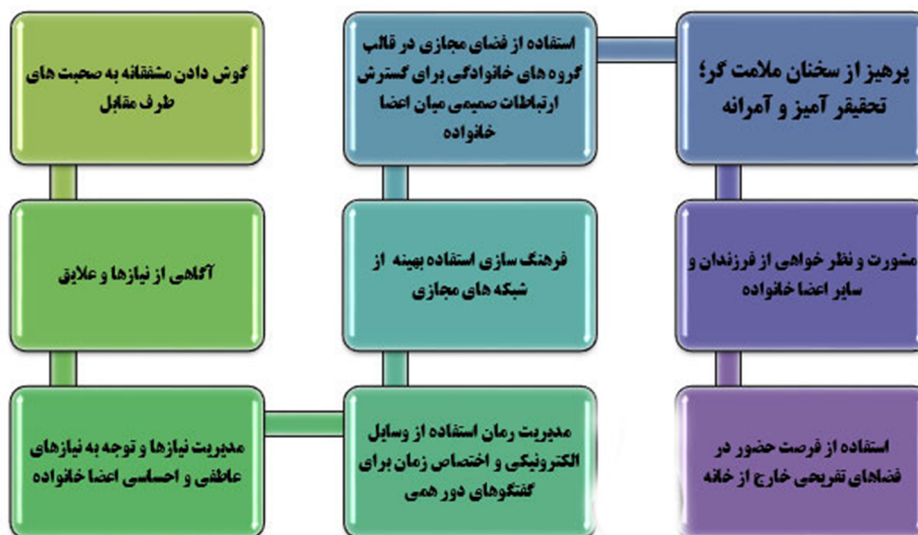
— کرامت بخشی و حرمت دادن به اعضای خانواده و پرهیز از سخنان ملامت‌گر و تحکم‌آمیز و آمرانه که طرف مقابل را به واکنش‌های منفی و ترک گفتگو می‌کشاند.

– استفاده از فرصت گفتگوی صمیمانه در زمان غذا خوردن و دورهمی سر سفره.

– توجه و اهمیت دادن به احساسات طرف مقابل و ایجاد شوق و امید به برقراری ارتباط در اعضای خانواده.

– فرزندان و سایر اعضای خانواده را طرف مشورت قرار دادن و از آنها در موضوعات مهم نظر و راهکار خواستن.

برخی از راهکارهای افزایش کمیت و کیفیت گفتگو در میان اعضای خانواده در قالب نمودار

۱۰ راهکار مدیریت رسانه در خانواده و کاهش آسیب های فضای مجازی

اصل اول از این ده اصل وابسته و پیچیده به هم را «مسئولیت پذیری» دانست و گفت: باید خودمان در خانواده، مسئولیت این مسئله را بپذیریم. یعنی این طور نباشد که بچه های تلویزیون و شبکه بویا با خیال اینکه شبکه مطمئن است رها کنیم و دیگر به اینکه آن ها چه چیزی می بینند فکر نکنیم. این همان مسئولیتی است که والدین باید نسبت به آن وظیفه شناس باشند و خودشان را در قبال فرزندشان مسئول بدانند. مثلا ما در جواب سوال بچه که می پرسد بچه ها چطور به دنیا می آیند چه می گوئیم؟ ما باید جوابی به او بدهیم که خیلی با تصورات ذهنی او تناقض نداشته باشد، چون ممکن است بعدها کارتون هایی ببیند که در آن لک لک ها بچه را برای پدر و مادر می آورند و چیزهایی در ذهن کودک شما شکل می گیرد که از واقعیت خیلی دور است. پس ممکن است که بچه ها با سانسور مسائل جنسی روبرو بشوند، ولی سانسور مسائل فلسفی وجود ندارد؛ در این میان این ما هستیم که باید مسئولیتمان را به خوبی بپذیریم.

اصل دوم «حاکمیت قانون» است. قانون در هر جامعه ای که نباشد، انواع ناهنجاری ها رخ می دهد. خانواده اولین و مهمترین جامعه ای است که همه ما در آن حضور داریم و باید قوانینی در آن وجود داشته باشد، لذا استفاده از رسانه در خانه هم باید قوانینی داشته باشد که بتواند استفاده بچه ها از رسانه را به سمت درستی هدایت و آن را تا حدودی محدود کند.

اصل سوم مدیریت رسانه در خانواده را «کنترل و نظارت نامحسوس بچه ها در این فضا» دانست و افزود: با این کار، آسیب های فضای مجازی از بین نمی رود، اما کم می شود. امروز موتور جستجوگر گوگل وجود دارد که اگر کلمه چگونه را در آن سرچ کنیم، چندین و چند سوال با ربط و بی ربط با کلید واژه چگونه برای ما می آورد که اگر فرزند شما قصد سرچ جمله ای بسیار مناسب را هم داشته باشد، با جملاتی نامناسب روبرو خواهد شد که می تواند پیش زمینه ذهنی او را شکل داده و تا مدت ها با او همراه باشد.

«ممنوعیت بازی های غیر مجاز برای کودکان»، یکی دیگر از اصول مدیریت استفاده از رسانه است که باید در خانواده به آن توجه داشته باشیم؛ اگر ما در خانواده به این فرهنگ توجه نکنیم، ممنوعیت های دولتی خیلی راه گشا نخواهند بود.

«ممنوعیت استفاده از وسیله‌های ارتباطی در کنار سفره» هم می‌تواند راهکار دیگری برای مستحکم‌تر کردن این مدیریت باشد. یعنی حواسمان باشد که نگذاریم به جای ما، تلویزیون یا موبایل، زندگی‌مان را مدیریت کند و از کانون خانواده دور بمانیم. ضمن اینکه برای مدیریت زمان و مکان استفاده از وسایل دیجیتال، ابزار و وسایل مختلفی طراحی شده است که از آن‌ها هم می‌شود برای این مدیریت استفاده کرد.

امروز دیگر بچه آتقدر قبح‌شکنی دیده و با آسیب‌های اجتماعی آشنا است که دیگر کار سخت شده است. همه این بلوغ‌های زودرسی که می‌بینیم در نتیجه همین مسائلی است که در اینترنت، بازی‌ها، فیلم‌ها و... جلوی آن را نگرفته‌ایم و بچه هر چیزی را که نباید، دیده است. همه این‌ها در اثر نبود نظارت پدر و مادر بر عملکرد بچه‌های خانواده است. یکی از راهکارها این است که کامپیوتر در محل رفت و آمد خانواده باشد؛ آن وقت بچه هر فیلمی را نمی‌بیند و هر بازی‌ای را بازی نمی‌کند و ناخودآگاه در صد خطا و وقوع جرم را پایین آورده‌ایم.

اصل پنجم، «تشویق استفاده صحیح از رسانه» است که خودش یکی از راهکارهای اساسی مدیریت رسانه در خانه و خانواده است. در حقیقت می‌توانیم بچه‌ها را به جای بازی کردن با تلفن همراه و تبلت، به ساختن انیمیشن با نرم‌افزارهای بسیار ساده تشویق کنیم؛ یعنی بگویم پسر، دختر، یک انیمیشن برای من می‌سازی؟ ساختن این انیمیشن و تولید محتوا، از بازی کردن بهتر نیست؟ در واقع می‌شود این استفاده از رسانه را در کودکان هدایت کرد و ذهن آن‌ها را خلاق بار آورد.

اصل ششم را «مطالبه‌گری هدفمند» بیان کرد و گفت: دولت نمی‌تواند جلوی تک‌تک بازی‌های غیر مجاز را بگیرد، اما خود ما باید بتوانیم هر جا که خلاقی دیدیم اطلاع بدهیم. در واقع هر اتفاقی که در فضای مجازی افتاد را به پلیس فنا انتشار بدهیم و خودمان به دنبال حقوق خودمان باشیم. در واقع این وظیفه شما است که کمک کنید و گزارش بدهید.

هفتمین اصل به «الگو سازی» برمی‌گردد، الگو سازی یعنی خیلی از چیزهایی را که ما لازم نیست، رعایت کنیم را هم رعایت کنیم. بچه‌ها آن چیزی نمی‌شوند که شما می‌خواهید، آن چیزی خواهند شد که شما هستید. پس حواستان به عملکرد خودتان باشد. نمی‌شود شما به طور مدام سرتان داخل تلفن همراهتان باشد ولی از بچه‌ها بخواهید اینطور نباشند.

اصل هشتم، «همراهی» است. همراهی کودکان در فضای مجازی یک شرط دارد، اینکه از لحاظ فکری، همقد بچه‌ها بشویم و حرف‌هایشان را بشنویم و آن‌ها را درک کنیم. آن وقت به جای پناه بردن به فضای مجازی، حرف‌ها و احساساتش را برای شما می‌آورد.

مسئله «تدریج و پیوستگی» به عنوان اصل نهم مداومت اصول، نتیجه بسیار خوبی در پی خواهد داشت. نباید اینطور باشد که به طور کوتاه مدت اما بسیار سنگین و فشرده، قوانین و اصولی را پیاده کنیم و آن‌ها را رها کنیم؛ در حقیقت، رهرو آن است که آهسته و پیوسته رود.

آخرین اصل هم «جایگزین سازی» است که می‌تواند در این مدیریت بسیار راه‌گشا باشد. این گونه که پیشنهاد خیلی خوبی به بچه‌ها بدهیم تا ناخودآگاه، رسانه و فضای مجازی را کنار بگذارد و به پیشنهادهای ما روی بیاورد.

کتاب‌های داستان و قصه جذاب، بازی‌های هیجان‌انگیز و کارهای دستی و سرگرم‌کننده، می‌توانند بهترین جایگزین‌ها برای بازی‌های کامپیوتری و ... باشند.

حفاظت فناوری اطلاعات – (۷ راهکار مهم برای کنترل کودکان در فضای مجازی)

"فرزندم با هوش است"، "با موبایل و تبلت بهتر از من کار می‌کند"، این دو جمله را اکثر افرادی که فرزندی در خانه دارند یا با خانواده‌هایی در ارتباطند که کودکی در خانه دارند، یا خود به زبان آورده‌اند و یا بسیار شنیده‌اند، شاید در ابتدا این جملات خوشایند باشند و در اصطلاح کودکان در این دوره هوشمند باشند اما اگر والدین آنها به ابزار کنترل فرزندان در رسانه‌های مجازی مجهز نشوند قطعاً با دستان خود فرزندشان را وارد دنیایی کرده‌اند که جبران آسیب‌های آن بسیار سخت و سنگین است.

کودکان هوشمند، والدین ناآگاه را در جندی بیش با موضوع تهدیدات فضای مجازی برای گروه کودک و نوجوان منتشر کردیم و در ادامه پرونده گزارشی الفبای حضور در فضای مجازی بر طبق آنچه در گزارش قبل گفته شده چگونه آموزش سواد رسانه‌ای به فرزندان را در این گزارش پیگیری خواهیم کرد.

در چند سطر بعد به شما والدین ۷ سرفصل را ارائه خواهیم کرد تا علاوه بر اینکه یک پله دیگر در سواد مجازی ارتقا پیدا کنید بتوانید فرزندان خود را به گونه ای کنترل کنید که از این فضا به درستی استفاده کنند.

کودکان خود را همراهی کنید

در ابتدا همانطور که بر رفتار فیزیکی فرزند خود در فضای حقیقی، رفت و آمدها، نوع بازی، دوستان و ... نظارت دارید در این فضا نیز نظارت دقیق تری داشته باشید، بر آنچه به عنوان محتوا و بازی کودکان در اختیار فرزند شما قرار می گیرد دقیق باشید برای این کار بهترین و هوشمندانه ترین رفتار شما همراهی کودکان در خرید و انتخاب بازی های رایانه ای و موبایلی و ... است که موجب می شود سواد رسانه ای آنها نیز افزایش یابد.

همه ما می دانیم کودکان در سنینی همچون دستگاه ضبط عمل می کنند و دائما در حال تقلید از دیگران به خصوص پدر و مادر خود هستند، در نتیجه اگر والدین از محتوایی نامناسب استفاده کردند در واقع به فرزندان خود نیز اجازه استفاده از محتوای نامناسب دیگری را داده اند پس ابتدا برای حفاظت از کودکان از خودتان شروع کنید.

آشنایی بیشتر کودکان از رسانه های دیجیتال و هوشمند نسبت به والدین خود نه تنها حُسن به شمار نمی رود بلکه آسیبی جدی در انتظار آن کودک است، این امر کنترل و تربیت کودکان را سخت تر خواهد کرد و والدین برای رسیدگی به فرزندشان مسیری دشوار را باید طی کنند، پس لطفا خود را به نحوه استفاد از رسانه های مختلف موبایلی و رایانه ای مجهز کنید و آشنایی کامل پیدا کنید.

تا این مرحله سه نکته نظارت، تقوا در استفاده از محتوا و آشنایی با رسانه ها را مرور کردیم، اما همانطور که استفاده از موبایل، تبلت و اینترنت بخش از زندگی روزمره همه ما شده است و کودکان نیز با این فضا درگیر هستند و انکار آنها برای عدم استفاده کار دشواری است پس بهتر است اگر به فرزندان اجازه استفاده از برنامه ای را می دهید آن را به زبان ساده برایش تفسیر کنید و چرایی استفاده بازگو کنید.

تفکر انتقادی کودک خود را افزایش دهید

همچنین اگر نمی خواهید فرزندان از برنامه ای استفاده کنند نیز باید برایش به زبان ساده و شیوا توضیح دهید که چرا نباید از این برنامه استفاده کند با این کار علاوه بر کمک به رشد تفکر انتقادی فرزندان موجب می شوید کودکان در مواجهه با هر برنامه ای از خود این سوال را بپرسد که چرا باید این برنامه استفاده کند؟

همانطور که خواندید و البته حتما تجربه کرده اید کودکان به سرعت رفتار افراد را در ذهن ضبط می کنند و گفته شد که اگر محتوایی را می بینید که برای سن کودک شما مناسب نیست و این کار را در حضور او رعایت نکردید در واقع به او نیز مجوز دیدن داده اید اما اگر به هر دلیلی می خواهید محتوایی را مشاهده کنید که مناسب سن کودک شما نیست زمان مناسبی را برای این کار اختصاص دهید.

زمان بندی را فراموش نکنید، شاید یکی از موثرترین اقدامات شما برای کنترل کودکان در استفاده از فضای مجازی و موبایل و تبلت زمان بندی برای حضور در این فضا و میزان استفاده آنها از وسایل دیجیتال است البته این کار حتی می تواند برای به تماشا نشستن برنامه های تلویزیونی نیز صدق کند.

در هفتمین مرحله از آموزش سواد رسانه ای به کودکان برای اینکه فرزندان شما با هنجارهای خانواده آشنایی بیشتری پیدا کنند و در واقع از نوع رفتار شما به گونه ای تربیت شوند بهتر است گاهی با یکدیگر بازی های رایانه ای که برایشان مناسب است و موارد ذکر شده در بالا نیز در آن رعایت شده را انجام دهید، با یکدیگر فیلم و عکس ببینید و ....

فرزندان شما باید حس کنند که پدر و مادر در این فضا کنارشان هستند و این همراهی شما را در نوع تربیت یاری رسان خواهد بود.

از دسترسی مدیریت نشده که بیماریهای چشمی، آسیب به ستون فقرات، اختلال در خواب، اختلال در مکانیزم عصبی، انزوا، تنبلی مغز، کندی اندام های حرکتی و .. را در پی دارد غافل نشوید، همچنین شاید در ظاهر تصور کنیم که فرزندان ما از نسل تکنولوژی هستند اما یادگیری سریع و جدید در کوتاه مدت به مرور زمان بر کندی ذهن اثر گذار خواهد بود و مخاطراتی جدی را به دنبال خواهد داشت.

در پایان؛

تکلیف همه والدین اینست که با آگاهی و کنترل اجازه حضور فرزندان را فضای مجازی اعم از استفاده از موبایل، تبلت، کامپیوتر، بازی های رایانه ای، تماشای تلویزیون و .. صادر کنند و همیشه این موضوع را برای خود تکرار کنند که کودکان در فضای مجازی هزاران کیلومتر با پدر و مادرشان فاصله دارند.

دانش آموزان، فضای مجازی و آسیب ها

اینترنت از جلوه های آشکار دنیای مدرن است که به دلیل در دسترس بودن و وجود آن در همه جا، یکی از پرکاربردترین فضاها به شمار می رود، فضایی که نوجوانان و جوانان جامعه بزرگی از کاربران آن را تشکیل می دهند.

امروزه فضای مجازی چنان نوجوانان و جوانان را در بازار رنگارنگ خود فرو برده است که گویی هرگز خبری از بازی ها و فعالیت های دسته جمعی آنان نبوده است.

در دنیای کنونی، فضای مجازی پناهگاهی پر درس برای نوجوان و جوانان است و در حالی روی خوش به آنها نشان می دهد که در دالان های هزار تویی هزاران تهدید وجود دارد.

گرچه فضای مجازی دارای فرصت های علمی و ارتباط های اجتماعی نیز هست اما استفاده بی رویه دانش آموزان و جوانان از فضای مجازی منجر به انزوای آنان شده است.

این هویت کاذب و زودگذر تصویری غیر واقعی برای افراد ایجاد می کند و منجر به این می شود که افراد در تلاش و تکاپو برای حضور بیشتر در شبکه های اجتماعی از جمله فیس بوک و وایبر باشند و چت کنند.

دانش آموز در فضای مجازی بدون توجه به هویت سعی در ارائه افکار و علایق و اندیشه های خود دارد که این بسیار خطرناک است.

این روزها شاهد اعتیاد اینترنتی جوانان و نوجوانان به ویژه دانش آموزان هستیم؛ در حالی که جوانان در این محیط ها آسیب پذیری بسیاری دارند.

پرسه زدن بی رویه دانش آموزان در فضای مجازی آفتی برای نظام آموزشی محسوب می شود به گونه ای که سبب نگرانی خانواده ها، مدیران و معلمان به دلیل عدم استفاده صحیح از این فضا شده است.

فضای دنیای مجازی با عمق بسیار زیاد که ورود به آن آسان اما خارج شدن از آن گاه با ضربات روحی و جسمی همراه است، می تواند تا مدت ها بار ذهنی برای کاربران داشته باشد.

تأثیرات پرسه زنی بی هدف در این فضا بر ذهن دانش آموزان بیشتر است که بی حوصلگی، عدم تمرکز فکری، افت تحصیلی و عدم موفقیت در تحصیل می تواند از تبعات آن باشد.

آفت ها در فضای مجازی

آفت های فضای مجازی در زمینه تحصیل دانش آموزان را می توان با هدف سازی و زمان بندی حضور آنان در این فضا، سم زدایی کرد.

می توان با افزایش سواد رسانه ای و مدیریت صحیح آن ، فضای مجازی را به ابزاری برای مطالعه و پیشرفت علمی دانش آموزان و جوانان تبدیل کرد.

فضای مجازی یک ابزار ارتباطی است که نیاز به بروشور و راهنمای استفاده دارد و در صورت بررسی تمام موارد مفید و مضر آن، می توان کارکردهای مثبت این فضا را برجسته کرد.

در کشور ما به دلیل این که آفت های فضای مجازی به خوبی بیان نشده، بار منفی آن بیشتر است.

تصمیم گیری در انتخاب صفحه های فضای مجازی: کامنت گذاری یکی از آفت های این فضا برای دانش آموزان است زیرا توانمندی ذهنی دانش آموزان را کند می کند.

گرفتن هر تصمیمی، قسمتی از توانمندی ذهن را معطوف به خود می کند و بارالکتریکی منفی در مغز ایجاد می کند چرا که هر تصمیم ریشه الکتروشیمیایی دارد و مغز ما مانند یک دستگاه الکتریکی عمل می کند و خسته می شود که این مهم از نظر علمی ثابت شده است.

حضور در فضای مجازی و تصمیم گیری در باره ادامه فعالیت در یک صفحه یا لایک کردن آن یا دنباله وری از یک صفحه یا کامنت گذاری و غیره، همه تصمیم های ناخود آگاهی است که به شدت خستگی ذهنی به دنبال دارد.

همواره موضوعی که در مشاوره های آموزشی به دانش آموزان تاکید می شود این است که وقتی در فضای مجازی هستید بدانید که تا ۲۰ دقیقه بعد توانمندی ذهن پایین است.

مقایسه کردن به عنوان دیگر آفت های فضای مجازی است مقایسه زندگی شخصی با ظاهر زندگی دیگران از دیگر آفت های فضای مجازی است.

با ورود به فضای مجازی و شبکه های اجتماعی، افراد ناخود آگاه وارد میدان مقایسه ای می شوند که واقعیت زندگی خود و بطن آن را با ظاهر و ویرترین زندگی دیگران مقایسه می کنند.

این ویژگی احساس عجیبی را در افراد و به ویژه دانش آموزان ایجاد می کند که زندگی آنها بد و فجیع است و همین امر علاوه بر خستگی ذهنی، نوعی تسلسل و عدم خودباوری در آنان به وجود می آورد.

آنچه بیشتر باعث دغدغه خانواده ها در فضای مجازی شده است، تعارض ارزش های ایرانی - اسلامی در فضای مجازیست زیرا این تکنولوژی ها چالش های هویتی برای جوانان ایجاد می کند که با مولفه های فرهنگ اسلامی و ایرانی مغایر است.

مسئولیت، هنجار، تخیلات

فضای مجازی یک جامعه بدون هنجار و بدون مسوولیت است و انسان ها در این فضا آرام آرام نسبت به مسوولیت هایی که پذیرفته اند و هنجارهایی که باید به آن پایبند باشند دلسرد می شوند به گونه ای که به مرور زمان، مسوولیت برایشان محدودیت می شود.

این آفت یک مشکل بسیار بزرگ روانشناختیست از نظر علمی هم ثابت شده است افرادی که ساعت های بسیار در این فضا وقت می گذرانند دچار نوعی اعتیاد می شوند که یکی از نشانه های مهم آن، کم شدن مسوولیت پذیری افراد است.

دانش آموزی که به صورت افسارگسیخته ، بدون زمان و باز کردن هر صفحه ای از فضای مجازی دست می زند و این وضعیت برای او عادت می شود دیگر محدودیت ها در زندگی برایش معنایی ندارد.

یادگیری دیداری به عنوان دیگر آفت فضای مجازی است از بین رفتن روحیه مهارت آموزی شنیداری و جایگزین شدن یادگیری دیداری و موقت از دیگر آفت های حضور پررنگ نوجوانان و جوانان در فضای مجازی است که منجر به افت تحصیلی در دانش آموزان می شود.

حجم بسیار زیادی از ذهن دانش آموزان با فیلم ها و تصویرهایی که در فضای مجازی می بینند پر می شود به همین دلیل این عادت به شدت توانمندی دریافت های مطالعاتی و شنیداری را در وی پایین می آورد.

تخیل از دیگر آفت های فضای مجازی است وقت گذرانی در فضای مجازی هیچ دستاورد بیرونی ندارد و مانند خواب یا سفر خیالی است که انسان را د توهمات خود فرو می برد .

زمانی که فرد به دنیای واقعی بر می گردد، متوجه فاصله زیاد خود با دنیای واقعی می شود که همین موضوع به شدت افسردگی می آورد.

آموزش و کنترل کاربران

برای استفاده بهینه کاربران دانش آموز باید آموزش دقیق استفاده از هر کدام از جلوه های فضای مجازی مورد توجه قرار گیرد.

دانش آموزان باید به طور دقیق نحوه عملکرد و هدف از ایجاد یا مفهوم تولید اپلیکیشن ها یا جست و جوگرهای اینترنتی را بشناسند.

دانش آموزان باید بدانند که چیزی به نام سرچ گوگل یا مثلا اپلیکیشن اینستاگرام یا واتس آپ یا سروش یا تلگرام چه کارایی دارد.

هدف از تولید این فضا برای دانش آموز باید مشخص شود متأسفانه شاهد هستیم که حتی بزرگسالان هم در این خصوص اشراف لازم را ندارند.

هدف گذاری برای استفاده از فضای مجازی به عنوان یک راهکار برای استفاده بهینه از این فضا اهمیت زیادی دارد .

پرسه زدن بیهوده و بی هدف در فضای مجازی را یک آفت است دانش آموزان باید بدانند که در فضای مجازی به دنبال چه چیزی می گردند که این مهم باید در آموزش مدارس گنجانده شود.

حضور دانش آموز در این فضا، باید زمان بندی شود و ابتدا و انتهای استفاده از فضای مجازی برای او مشخص شود.

با رعایت این نکات می توان از بار غیر ارزشی فضای مجازی کاست و آن را به ابزاری برای کمک به مطالعه دانش آموز تبدیل کرد.

اگر دانش آموزی استفاده دقیق، درست و هدفمند از فضای مجازی را یاد بگیرد کمتر درگیر آفت ها و آسیب های آن می شود.

استفاده افراطی از فضای مجازی و چالش های تربیتی

میزان حضور دانش آموزان در فضای مجازی و پرسه زدن آنها در شبکه های اجتماعی یکی از موضوعاتی است که می توان آن را به لیست دغدغه های والدین اضافه کرد.

اغلب جوانان و نوجوانان به ویژه دانش آموزان در ایام تعطیلات تابستان با مشکل نحوه گذراندن اوقات فراغت روبرو هستند و از طرفی دیگر به دلیل نقش و تاثیر بالای فضاهای مجازی و شبکه های اجتماعی در زندگی آحاد جامعه، این فضاها به اشتباه جای زمان فراغت و استراحت جوانان را گرفته و این امر هم تهدید و هم فرصتی بزرگ محسوب می شود.

میزان حضور دانش آموزان در فضای مجازی و بر سه زدن آنها در شبکه های اجتماعی یکی از موضوعاتی است که می توان آن را به لیست دغدغه های والدین اضافه کرد، یادآور شد: کمتر مادری را می توان سراغ داشت که از وقت تلف کردن های فراوان فرزندش در فضای مجازی شکایتی نداشته باشد.

آسیب جدی که باید بیش از گذشته مورد توجه باشد، نفوذ شبکه های اجتماعی مانند "فیسبوک، وایبر، واتس آپ، لاین" در بین دانش آموزان است. گذران اوقات فراغت در شبکه های مجازی یک چالش جدی تربیتی است اوقات فراغت می تواند پر بارترین و شور انگیزترین لحظات و برعکس ملال انگیزترین و بی ثمرترین دقایق باشد.

ورود بی رویه و گذاران اوقات فراغت دانش آموزان در فضای مجازی و اینترنت به دلیل اینکه استفاده صحیح از شبکه های اجتماعی و ورود به فضای مجازی در جامعه ما به درستی تبیین و فرهنگ سازی نشده است و اغلب خانواده ها هم به دلیل ساختار سنتی چندان با این گونه فضا ها آشنایی ندارند، یک چالش جدی تربیتی است.

فضای مجازی و رایانه امروز در زندگی ما انسان هاست و کودکان هم در این فضای مجازی بازی می کنند. دانش آموزان و دانشجویان ... به نوعی در این فضا هستند و به هر حال این محیط جزو جدایی ناپذیر از زندگی اشخاص است، لکن نکته مهم نحوه استفاده صحیح و اصولی از این فضا است. فضای مجازی به صورت شبکه های اجتماعی، امروز به صورت یک تکنولوژی مدرن در اختیار قرار گرفته است، لازمه استفاده از این تکنولوژی مدرن، داشتن فرهنگ استفاده از آن است و فقدان این فرهنگ آسیب های بسیاری را بر جای می گذارد.

یکی از مشکلات برخی از کاربران ضعف اخلاق است استفاده کنندگان این شبکه ها جوانان هستند و والدین این وسایل را برای فرزندان تهیه می کنند لذا ضرورت دارد قبل از تهیه این ابزارها عنصر اساسی اخلاق را به فرزندان بیاموزند و با آموزش به آنها تفهیم کنند که نباید وارد حریم خصوصی دیگران شوند.

تأثیر فضای مجازی بر سلامت دانش آموزان: متأسفانه در سالهای اخیر دانش آموزان از فضای مجازی استفاده بی رویه می کنند و همین موضوع منجر به انزوای دانش آموزان شده است.

این هویت کاذب و زودگذر تصویری غیر واقعی برای افراد ایجاد می کند و منجر به این می شود که افراد دائماً در تلاش و تکاپو برای حضور بیشتر در شبکه های اجتماعی همچون فیس بوک، وایبر، وی چت و ... شوند.

مدیریت فضای مجازی

والدین حضور دانش آموزان را در فضای مجازی با هدف پیشگیری از آسیب های اجتماعی مدیریت کنند.

والدین در کنار آموزش های مدرسه باید به فرزندانشان یاد دهند که هدفمند و در زمان تعیین شده از اینترنت و فضای مجازی استفاده کنند و در این فضا سرگردان نباشند.

حل آسیب های اجتماعی فقط بر عهده آموزش و پرورش نیست و همه ارگان ها و نهادها و به خصوص خانواده و والدین در تربیت درست و جلوگیری از دچار شدن دانش آموزان به آسیب های اجتماعی مسئولیت دارند استفاده بدون مدیریت و نظارت از فضای مجازی توسط دانش آموزان سبب بی حوصلگی، رنگ پریدگی، آسیب دیدن حافظه، مشکلات روحی روانی و صرف هزینه زیاد و بیهوده و مشکلات جسمی و حرکتی از جمله برای عضلات گردن، بینایی و مفاصل دست و پا در بین این قشر از جامعه می شود.

والدین باید آگاه باشند دانش آموزی که در فضای مجازی غرق باشد ارتباطش در عالم واقعی ضعیف تر است و در بدترین و منفی ترین شرایط هویت واقعی خود را از دست می دهد.

فاصله گرفتن از هویت واقعی بیشترین آسیب فضای مجازی است که برای سنین دانش آموزی بسیار خطرناک است.

فضای مجازی دارای ویژگی‌های مثبت نیز است که باید با مدیریت صحیح از آن استفاده شود و والدین باید در این زمینه مراقبت لازم را انجام دهند.

آنچه اکنون نوجوانان و جوانان را به سمت خود سوق می‌دهد بحث ناهنجاری‌ها و آسیب‌های این حوزه است.

افزایش سواد رسانه‌ای به خصوص در حوزه فضای مجازی برای مراقبت بیشتر در بین دانش آموزان در بین والدین بسیار مهم و حائز اهمیت است دانش آموزان باید آموزش ببینند که هدفمند و در زمان تعیین شده از اینترنت و فضای مجازی استفاده کنند.

در آموزش و پرورش رفتارهای پرخطر و آسیب‌های دانش آموزی شناسایی و متناسب با آن برنامه مقابله‌ای در قالب خودباوری، بالا بردن قدرت نه گفتن، آموزش مراقب از خود، توانمندسازی در همه زمینه‌ها، آموزش‌ها پیشگیرانه، آموزش کارکنان آموزش و پرورش، برگزاری جشنواره‌های مختلف دانش آموزی، نمایشگاه آسیب‌های فضای مجازی سیار در مدارس پیش بینی و در حال اجراست.

بسیاری از اولیای دانش آموزان آگاهی سواد رسانه‌ای لازم را در بخش فضای مجازی ندارند، اظهار کرد: این تفاوت موجب شکاف بین والدین و دانش آموزان شده در حالی که آگاهی بخشی به دانش آموزان در کانون خانواده بیشترین اهمیت را دارد.

بی‌توجهی والدین به فرزندان سبب پناه بردن فرزندان به فضای مجازی و سرگرم کردن خود می‌شود لذا والدین باید وقت کافی برای فرزندان و توجه به آنان بگذارند تا دچار کمبود عاطفه یا مشکل روحی و روانی نشود که این خود عاملی مهم در سوق دادن فرزندان به سمت فضای مجازی محسوب می‌شود.

دانش آموزان هرگز فایلی را بدون هماهنگی با والدین خود بر روی رایانه دانلود نکنند و همواره مراقب باشند تا هیچگونه اطلاعاتی در مورد خود یا افراد خانواده خود را، هرگز بر روی اینترنت منتشر نکنند.

بنا به توصیه پلیس اگر دانش آموزان از اتاق‌های گفت و گو Chat Rooms استفاده می‌کنند باید از نام واقعی یا آدرس ایمیل خود استفاده نکنند و نام‌های متفاوت بکار ببرند.

به منظور گسترش دامنه آگاهی بخشی به والدین و هوشیار کردن دانش آموزان نسبت به پیامدهای منفی فضای مجازی در کانون خانواده و اجتماع انتظار می‌رود رسانه‌ها به این موضوع مهم بیشتر توجه کنند.

طرح نماد یکی از برنامه‌های مهم آموزش و پرورش در زمینه پیشگیری و کاهش آسیب‌های اجتماعی است.

هدف از اجرای این طرح ملی را شناسایی و مراقبت از دانش آموزانی که در معرض آسیب‌های اجتماعی در مناطق آسیب‌زا قرار دارند است

آگاهی بخشی به خانواده‌ها

آگاه سازی دانش آموزان در خصوص آسیب‌های فضای مجازی در مدارس و منازل تاکید می‌شود

افزایش آگاهی دانش آموزان در بخش فضای مجازی، یکی از راهکارهای پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی است.

تعامل هرچه بیشتر آموزش و پرورش و نیروی انتظامی ضریب سلامتی را در جامعه در پی دارد نیروی انتظامی در بخش‌های آموزشی، تربیتی، امنیتی و پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی می‌تواند با آموزش و پرورش همکاری تنگاتنگی داشته باشد.

هر ساله بین آموزش و پرورش و نیروی انتظامی تفاهم نامه همکاری منعقد می‌شود تا برنامه‌های مختلفی به ویژه در حوزه‌های پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی تدوین و به اجرا درآید.

بهترین راه مقابله با خطرات فضای مجازی آگاهی دادن به نوجوانان و جوانان است.

فضای مجازی در یادگیری دانش آموزان اختلال ایجاد کرده است

فضای مجازی در یادگیری دانش آموزان اختلال ایجاد کرده است که به مطالعه سرسری و کاهش سرانه کتاب انجامیده است.

امروز جهان طبیعتاً در نقطه عطفی قرار گرفته است و در پشت سرمان دوره‌های مختلف زندگی را پشت سر گذاشته است؛ اکنون در دوره اینترنت و فضای مجازی و سایبری هستیم که نیازمند ساختار سازی و توانمندسازی است.

در گذشته نهاد خانواده و نهاد مکتبخانه را داشتیم که تربیت را شکل می‌داد و بعدها نهاد جامعه اضافه شد، اما در جامعه امروز یک فضای دیگری به این سه نهاد اضافه شده است که سایبری است و ضریب نفوذ آن از نهادهای دیگر بیشتر است.

فضای مجازی می‌تواند به عنوان یک ظرفیت ارزشمند در اختیار نهاد تعلیم و تربیت قرار بگیرد به شرطی که استلزامات و زیرساخت‌ها در تعلیم و تربیت شکل بگیرد، در حالی که الان استفاده از آن تک ساحتی و آن هم در حوزه علم و فناوری است، اما ما به دنبال تربیت چند ساحتی هستیم که تربیت دینی از جمله آنهاست.

دانش آموزان در فضای فیزیکی مدرسه، خانه و جامعه و همچنین فضای ذهنی و خیالی سیر می‌کنند، اما امروز فضای سوم در پیش روی دانش آموزان است که فضای مجازی است که شهر بی قانون است؛ این فضا خطرناک و غیرقابل کنترل است.

در کنار فرصت استفاده از فضای مجازی، تهدیداتی وجود دارد اطلاعات بی کیفیت، غلط، پخش شایعات، کاهش ارتباطات واقعی، تعارضات ارزش‌ها، ایجاد تداخلات در شخصیت بچه‌ها، شبهه افکنی در حوزه اعتقادی و شکستن حریم شخصی، آسیب‌های خیلی جدی وارد کرده است.

فضای مجازی سبک زندگی را تغییر داده و پرخاشگری را در خانواده شکل داده است.

فضای مجازی در یادگیری دانش آموزان اختلال ایجاد کرده است که به مطالعه سرسری و کاهش سرانه کتاب انجامیده است و تقریباً باعث شده است که دقت در حوزه‌های مختلف را کاهش دهد.

فضای مجازی پیامدهای اخلاقی و اعتقادی ایجاد کرده و فضای هرزه نگاری ایجاد شده است، افزود: یکی از دلایل مهم بالارفتن سن ازدواج، فضای مجازی است

بسیاری از آسیب‌های دانش آموزان ناشی از فقدان مهارت‌هاست و باید سواد رسانه‌ای و مهارت‌های دانش آموزان را در برابر فضای مجازی بالا ببریم و در این راستا آموزش مربیان و خانواده‌ها مهم است.

با مفهوم پرسه زنی اینترنتی بیشتر آشنا شویم – معضل این روزهای فضای مجازی ایران – کارمندان

با ورود به هزاره ی سوم در عصر اطلاعات کنونی، افراد و سازمان‌ها به طور فزاینده‌ای از تکنولوژی‌ها و شبکه‌ها استفاده میکنند. در ادامه همراه با آیتی من باشید.

در طول دهه‌های اخیر هم پیشرفت‌های تکنولوژیکی با سرعت زیادی در جهان را تحت سیطره ی خود در آورده است. یکی از واقعیت‌هایی که در دنیای امروز با آن مواجه هستیم رواج اینترنت است، به نحوی که استفاده از اینترنت بخش اجتناب پذیر در زندگی فردی و سازمانی شده است. از این رو سازمان‌ها به دنبال ابزاری برای شناسایی و مهار کردن اینترنت به عنوان برنامه‌ای جهت افزایش عملکرد کارکنانشان هستند.

گرچه رواج اینترنت مزایای بسیاری را برای جوامع فراهم کرده، ولی مشکلاتی مثل اطلاق وقت اینترنتی را هم ایجاد کرده است. این مساله در شرکت هایی که امکان دسترسی به اینترنت را برای کارمندان، فراهم می کنند هم وجود دارد. یعنی کارمندان ممکن است با استفاده از اینترنت شرکت به انجام امور شخصی شان بپردازند و از انجام وظایف و مسئولیت های سازمانی شان باز بمانند.

رفتار هایی مثل: دانلود بازی، موسیقی، فیلم، چت با دوستان، بازی آنلاین، خواندن رویداد ها و اخبار از اینترنت، گشت و گذار در محیط اینترنت، ارسال و دریافت ایمیل و مواردی از این دست در صورتی که استفاده کارمندان از اینترنت شرکت برای مقاصد شخصی شدید باشد روی عملکرد شرکت تاثیر خواهد گذاشت.

پرسه زنی اینترنتی در منابع مختلف به عنوان معادل های دیگری برای (سایبر لوفینگ (cyber loafing) نامبرده شده است. واژه هایی مثل: سایبر اسلکینگ یا سایبر بلدینگ که تماما به عنوان رفتاری در جهت ناکارآمدی کارکنان در محیط های کاری یاد شده است. بخش لوفینگ از واژه لوفر گرفته است که اصولا به شخصی گفته میشود که از وقت خود به درستی استفاده نمی کند و آن را هدر می دهد.

علل پرسه زنی اینترنتی در میان کارکنان چیست ؟

هرچند پرسه زنی اینترنتی پیامد های منفی برای سازمان دارد، اما دلایل گرایش کارکنان به پرسه زنی اینترنتی بسیار مهم است و فهمیدن عوامل تشکیل دهنده ی این رفتار ها برای سازمان، به مدیریت موثر کارکنان جهت استفاده از اینترنت کمک می کند. دلایل پرسه زنی اینترنتی را می توان به سه بخش مهم فردی، سازمانی و عوامل محیطی طبقه بندی کرد.

عوامل فردی :

در عوامل فردی، نگرش ها، باور ها، ویژگی های شخصیتی، عادات یا اعتیاد به اینترنت تاثیر گذار هستند. کارکنانی که باور دارند اینترنت مفید است نسبت به افرادی که این باور را ندارند گرایش بیش تری به رفتار های غیر کاری و شخصی خواهند داشت. هم چنین افرادی که رفتار هایی مثل روحیه ی خجالتی، تنهایی، ایزوله بودن، کمبود عزت نفس و کمبود خود کنترلی دارند. در کار افرادی که اعتیاد به اینترنت دارند به احتمال بیشتر به پرسه زنی اینترنتی روی می آورند.

عوامل سازمانی :

در عوامل سازمانی، مواردی مثل محدودیت استفاده از اینترنت انواع وظایفی که به کارمندان محول می شود، بی عدالتی سازمانی، نگرش کارکنان نسبت به شغل شان، تعهد سازمانی، میزان رضایت مندی شغلی و ویژگی های شغلی تاثیر گذار خواهد بود. محدود کردن استفاده از اینترنت برای کارمندان، منجر به کاهش عملکرد خواهد شد. علاوه بر آن وظایفی که حالت روتین و تکراری دارند یا وظایفی که ماهیت استرس زا دارند احتمال گرایش کارکنان به پرسه زنی اینترنتی را افزایش خواهد داد.

هم چنین کارکنانی که احساس بی عدالتی نسبت به میزان حقوقی که دریافت می کنند دارند یا از سمت یا رتبه ای که در سازمان دارد راضی نیستند یا حتی احساس تبعیضی که در مقایسه با دیگر همکارانشان دارند، گرایش بیشتری به پرسه زنی اینترنتی از خودشان نشان می دهند. در واقع با اینگونه رفتار ها به انتقام جویی با سازمان می پردازند.

عوامل محیطی :

تحقیقات نشان می دهد که فاصله فیزیکی (چیدمان میز ها) سرپرستان با کارکنان به صورت غیر مستقیم بر رفتار های غیر کاری تاثیر گذار است. هم چنین عدم دسترسی یکسان به تسهیلات رفاهی از جمله میزان ساعت استفاده از اینترنت، ساعت کاری، موقعیت اجتماعی و مواردی از این دست منجر به بروز رفتار های شخصی غیر کاری از جمله پرسه زنی اینترنتی خواهد شد.

۸ مزیت برای استفاده از آموزش مجازی – کارکنان

هر روزه با اینترنت درگیر هستیم از پرداخت قبضه ها گرفته تا درخواست ماشین و دانلود موزیک و فیلم و چک کردن ایمیل و فعالیت در شبکه های اجتماعی، اما استفاده از اینترنت تنها به اینها ختم نمی شود. یادگیری آن هم در دنیای مجازی ره آوردی از پیشرفت تکنولوژی برای بشر بوده است. با کمک دنیای فناوری اطلاعات و سیستم های آموزش مجازی افراد می توانند در هر لحظه و در هر مکانی آموزش ببینند.

یادگیری مبتنی بر وب معمولا با عنوان آموزش الکترونیکی یا آموزش مجازی شناخته شده است که این اتفاق اساسا شامل یادگیری آنلاین از طریق دوره های آموزشی است که عموما در ال ام اس ها (سامانه یادگیری الکترونیکی) ارائه می شوند. با کمک سامانه آموزش مجازی می توان تمام فرایندهای یادگیری را بصورت الکترونیکی انجام داد. با پیدایش سیستم های آموزش الکترونیکی که امروزه نقش برجسته ای را در میان تمام کسانی که تمایل به یادگیری دارند پیدا کرده است، ایجاد فضای شخصی آموزشی برای کاربران فراهم شده است تا آنها بتوانند به دوراز هر گونه دغدغه ای از مزایای آموزش الکترونیکی برخوردار باشند. در ادامه می خواهیم به برخی از مزایای سیستم آموزش الکترونیکی بپردازیم.

۱- کاهش هزینه های آموزشی مبتنی بر یادگیری

آموزش حضوری همواره هزینه حمل و نقل به مرکز آموزشی را با خود به همراه دارد که علاوه بر هزینه رفت و آمد، آلودگی هوا را نیز در کلان شهر ها را نیز به همراه دارد. اما با استفاده از آموزش مجازی، افراد می توانند هزینه های آموزشی را به نسبت کاهش دهند. با کمک یادگیری الکترونیکی تحقق عدالت آموزشی و ایجاد فرصت یادگیری برای افراد در هر لحظه و در هر مکان با هر بودجه فراهم می شود. با استفاده از دوره های آموزشی مجازی، نیاز به فضای آموزشی فیزیکی برای کارکنان حذف می شود و این به نوبه خود می تواند به شدت هزینه های ایجاد و نگهداری فضای آموزشی را کاهش دهد. در برخی موارد، حتی نیاز به استخدام یک مدرس مستقیم را نیز حذف می کند.

۲- کسب در آمد بیشتر برای شرکت های استفاده کننده از آموزش الکترونیکی

همواره آموزش یکی از اساسی ترین راه ها برای بهبود عملکرد کارکنان بوده است. در صورتی که سازمان ها برنامه های آموزشی مدونی را برای کارکنان خود در نظر بگیرند می توانند بازدهی پرسنل خود را بالا برده و از در آمد بیشتری را برای سازمان خود به دست آورد.

۳- افزایش بهره وری با آموزش الکترونیکی

نه تنها استفاده از elearning می تواند افزایش در آمد در هر کارمند را به همراه داشته باشد بلکه می تواند بهره وری آنها را نیز افزایش دهد. با به رسمیت شناختن آموزش و یادگیری الکترونیکی در سازمان می توان ۳۰٪ بازگشت سرمایه را افزایش داد.

۴- افزایش رضایت مندی شغلی کارکنان

بر طبق برخی مطالعات انجام شده در حوزه منابع انسانی، رضایت کارکنان در محیط کاری و فضای شغلی تاثیر مستقیمی با روابط کاری بین مدیر و پرسنل دارد. اغلب کارکنانی که بستر مناسب برای پیشرفت و یادگیری در راستای بهبود فرایند عملکردی داشته باشند احتمال ترک کار فرما و محیط شغلی در آنها کمتر خواهد بود.

۵- یادگیری بهینه با انعطاف پذیری دوره های آموزش الکترونیکی

آموزش الکترونیکی ره آوردی است که دنیای فناوری اطلاعات برای افراد شاغل و تمام کسانی که با کمبود زمان برای آموزش مواجه بوده اند به ارمغان آورده است. از آنجایی که آموزش الکترونیکی می تواند در هر زمان از روز و با حذف محدودیت ها انجام شود، تمام مشتاقان یادگیری می تواند در حرفه و تحصیلات خود متمرکز شوند و همیشه به روز باشند.

6-E Learning بستری همیشه در دسترس

آموزش الکترونیکی اجازه می دهد تا افراد در تمام سنین برای یادگیری مهارت های جدید بدون محدودیت به طور یکسان با استفاده از دوره های آموزشی الکترونیکی اقدام کنند.

۷- راحتی و آرامش در آموزش

استفاده از کلاس های آموزش حضوری با مشکلاتی همچون عدم انعطاف پذیری در زمان کلاس های آموزشی، نشستن در صندلی ناراحت کننده، و درد ناشی از کمر درد تا پایان روز را برای افراد در بر دارد. اما هنگامی که افراد، آموزش آنلاین را انتخاب می کنند دیگر نیازی به کلاس فیزیکی نخواهند داشت. افراد می توانند در هر فضایی که دوست دارند منزل یا در محیط کار و یا هر مکان دیگری، تمام سخنرانی ها و محتوای آموزشی مورد نیاز خود را از طریق نرم افزارهای ال ام اس و کلاس مجازی در اختیار داشته باشند.

۸- سازمانی با دانش روز

همواره داشتن یک برنامه قدرتمند برای یادگیری الکترونیکی، برای شرکت ها سودمند است. این کار به سازمان ها کمک می کند کارکنان خود را به روز نگه دارند.

همانطور که تا اینجا متوجه شدید آموزش مجازی نه تنها بعنوان یک بستر آموزشی می تواند ما را در انجام اهداف آموزشی یاری نماید بلکه با حذف تمام محدودیت ها این امکان را فراهم می سازد تا به سرعت به یادگیری های فردی و گروهی بپردازیم و در عین حال می توانیم رویکردی متفاوت همراه با یادگیری را نیز تجربه کنیم.

راهکارها و پیشنهادهای اخلاقی در استفاده صحیح از فضای مجازی

- راهکارها

۱-۱ اصلاح نظام آموزشی و تربیتی کشور با مبنای اخلاق دینی

یکی از کارآمدترین راه ها برای مقابله با نکات منفی فناوری اطلاعات در فضای مجازی تربیت افراد براساس اخلاق اسلامی و دینی است که افراد از درون کنترل می شوند. یعنی التزام قلبی پیدا می کنند که به طرف کارها یا موارد ناشایست نروند. قرآن مجید یکی از اهداف اصلی بعثت پیامبر (ص) را تزکیه نفوس و تربیت انسان ها و پرورش اخلاق حسنه می داند، جایی که در سوره جمعه آیه ۲ می فرماید "هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمِّيِّينَ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُبِينٍ" (او کسی است که در میان جمعیت درس نخوانده رسولی از خود آن ها برانگیخت که آیات خود را بر آن ها می خواند و آن ها را تزکیه می کند و به آنان کتاب و حکمت می آموزد هر چند پیش از آن در گمراهی آشکاری بودند).

هم چنین در سوره بقره آیه ۱۵۱ خداوند تبارک و تعالی می فرماید: "كَمَا أَرْسَلْنَا فِيكُمْ رَسُولًا مِنْكُمْ يَتْلُو عَلَيْكُمْ آيَاتِنَا وَيُزَكِّيكُمْ وَيُعَلِّمُكُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَيُعَلِّمُكُم مَّا لَمْ تَكُونُوا تَعْلَمُونَ" (همانگونه که رسولی از خودتان در میان شما فرستادیم تا آیات ما را بر شما بخواند و شما را پاک کند و کتاب و حکمت بیاموزد و آن چه را نمی دانستید به شما یاد بدهد). این آیات و تأکید های پی در پی قرآن مجید، دلیل روشنی بر اهمیت پرورش اخلاق و تزکیه نفوس است.

۱-۲ هزینه بد اخلاقی و ناهنجاری ها در جامعه بالا برود

منظور از این مورد این است که اولاً مسئولان و دست اندرکاران به گونه ای اینترنت در کشور را مدیریت کنند تا دسترسی به سایت ها و مطالب غیر اخلاقی به آسانی میسر نباشد و یا مستلزم صرف هزینه های بالا باشد یعنی کاربرانی که می خواهند به فضای غیر اخلاقی دست یابند مجبور باشند وقت زیادی تلف کنند، هزینه مالی بالایی بپردازند تا از سد فیلترینگ عبور نمایند یا در معرض نظارت اینترنتی باشند.

۱-۳ لزوم آموزش فرهنگ استفاده از اینترنت

اینترنت در جامعه ما هنوز به دلیل تأخیر فرهنگی و نبود سواد کافی اینترنتی میان کاربران، کارگردهای اصلی و مهم خود را به دست نیاورده است. در این میان، وظیفه نخبگان و آگاهان به اینترنت و دل سوزان فرهنگ اسلامی و انقلاب این است که به کمک نشریه ها یا تألیف و ترجمه کتاب های کارآمد و به روز در این راه، چگونگی استفاده درست از این فضا را آموزش دهند و کاربران را با سایت های سودمند و آموزنده و کارگردهای مثبت این پدیده ارتباطی آشنا سازند.

۱-۴ اقدامات مداخله جویانه والدین

مسئله اولین محیطی که جهت پیشگیری از آسیبها جلب توجه می نماید محیط خانواده و به تبع آن والدین است. چنان چه بتوان در ابتدا توصیه ها و آموزشهای لازم را به والدین منتقل و آنها را با خطرات و در عین حال مزایا و محاسن فضای مجازی آشنا کرد، می توان امیدوار بود تا حدود زیادی اهداف این تدابیر به ثمر بنشیند. مثلاً می توان به والدین آموزش داد درباره محتوایی که قرار است جوانان و نوجوانان مشاهده کنند تصمیم گیری بجا و مناسب داشته باشند. همچنین هنگامی که با محتوای نامناسبی روبرو می شوند چگونه واکنش نشان دهند تا عواقب آن کاهش یابد یا به حداقل برسد لذا همراهی والدین به هنگام استفاده فرزندان از اینترنت و در زمان تعیین شده ضروری است.

۱-۵ تدابیر کاربری صحیح

ایجاد حس مسئولیت پذیری بابت انتخاب گزینه های سالم به هنگام استفاده از اینترنت، به عبارتی کودکان یاد میگیرند در برابر مسائل مختلفی که ممکن است در فضای سایبر تجربه کنند گزینه های شایسته ای داشته باشند. به این ترتیب با مهارت های استفاده صحیح از اینترنت آشنا می شوند.

۱-۶ برخورد مناسب نسبت به گزارش های کاربران

منظور آن است که اگر هنگام دسترسی به محتوای ناشایست توسط کاربران جوان این آموزش داده شده باشد که این گونه مسائل را به والدین گزارش کنند و کمک بخواهند، والدین یا مربیان نباید در قبال این گزارش ها مجازاتی برای جوان یا نوجوان در نظر بگیرند زیرا واکنش نادرست، آثار معکوس و عواقب ناهنجاری به دنبال خواهد داشت. کاربران در خانواده یا فضای مدرسه باید بتوانند چنین مسائلی را در فضای آرام و بدون تنبیه و مجازات مطرح کنند.

۱-۷ تشویق و ترغیب

هنگامی که جوانان از جنبه های مثبت اینترنت استفاده می کنند مورد تحسین قرار گیرند تا در دفعات بعدی به این روند ترغیب شوند.

۱-۸ تقویت جنبه های روانشناسی اخلاق

با توجه به اینکه ارزش های اخلاقی یک مساله درونی و روانی است و به طور فطری برای انسان جاذبه دارد لذا برقراری ارتباط بین اخلاق و جنبه روانشناختی فضای مجازی یک امر ضروری است و این امر تحقق نمی یابد مگر اینکه چهار خصلت در کاربران این فضا وجود داشته باشد:

• حساسیت اخلاقی که نسبت به ارزش ها بی تفاوت نباشد و به ناهنجاری ها واکنش منفی نشان دهد.

• قدرت تشخیص یعنی چه عملی خوب و چه عملی بد است.

• اخلاق اندیش یعنی همیشه ارزش های اخلاقی در اولویت باشد.

• دارای سجایای اخلاقی که اهل عمل باشد و فقط در حد حرف نباشد.

۱-۹ وضع قوانین با ضمانت اجرایی بالا

در همه جوامع هستند افرادی که به هیچ وجه نمی خواهند در مقابل قانون و ارزش ها تمکین کنند و نه تنها خود بلکه دیگران را هم به منجلا ب می کشانند و از اینکه برای خود شریکی پیدا کنند لذت می برند. در فضای مجازی هم از این مورد مستثنی نیست لذا نیاز به یک همکاری بین المللی دارد تا با وضع قوانین مورد قبول همگان از جرائم سایبری جلوگیری به عمل آید.

۲- پیشنهادات

لازم است درباره موضوع کتاب تحقیقات وسیعی انجام پذیرد و آمارهای مختلف بررسی گردد؛ از جمله رابطه تحصیلات و کاربران اینترنتی با مدیریت زمان و خیلی از موارد دیگر که می بایست تحت مطالعه و پژوهش قرار گیرد. اما در این جا مؤلف، نظرات کاربردی زیر را برای همه کسانی که به نوعی با این موضوع ارتباط دارند پیشنهاد می دهد:

پیشنهاد می شود برای مطالعات تکمیلی متغیرهای دیگری از قبیل منطقه جغرافیایی، جنسیت افراد، نوع تحصیلات و... مورد مطالعه و پژوهش قرار گیرد.

پیشنهاد می شود برای هر کدام از سؤالات فرعی مطرح شده در مقدمه تحقیقات جداگانه صورت پذیرد.

پیشنهاد می شود از سالم سازی فضای اینترنت غفلت نکرده و در حد توان برای پالایش آن کوشش کنیم.

پیشنهاد می شود فقط جنبه های منفی این فضا را نبینیم بلکه نگاه مثبت به آن می تواند انگیزه بهره برداری بهتر را در ما زنده نگه دارد مثلاً از طریق فضای مجازی می توانیم محتوای تولیدات خود به زبان فارسی را افزایش دهیم در حالی که کتاب های ما تیراژ پایینی دارند و رادیو و تلویزیون ما محدود به خودمان است.

پیشنهاد می شود انسان های معتقد و متخلق به اخلاق دینی تربیت کنیم؛ زیرا ملکه های اخلاقی نهادینه شده در وجود فرد او را از رفتارهای ضد اخلاقی در فضای واقعی و مجازی بر حذر خواهد داشت. اگر فضای مجازی را مقید به حوزه دین کنیم در این صورت کاربران و ساکنان این دنیای مجازی متأثر از آموزه های دینی صبغه های اخلاقی خود را خواهند داشت که تجاوز به حریم دیگران و مشاهده صور قبیحه و ورود به کازینوها و قمارخانه های مجازی را بر خود حرام می دانند. در این صورت بروز و ظهور ملکات اخلاقی که ثمره تقوا و پرهیزگاری است در فضای دینی مجازی قابل درک و مشاهده خواهد بود. برای یک متدین پذیرش اصول اخلاق و فناوری نه تنها سخت و دشوار نیست که آن را سازگار با طبع و عقاید خود می داند. لذا عمل و بایبندی به این اصول در فضای دینی مجازی از او یک متخلق به اخلاق فناوری می سازد و از آنجا که اخلاق با دو اصل امر به معروف و نهی از منکر رواج می یابد و رونق می گیرد در فضای دینی مجازی نیز این دو اصل می تواند احیاء شده و امر به معروف و نهی از منکرها با ابزار وب شبیه سازی و در دنیای مجازی شناور می شود.

پیشنهاد می شود ما در جهان دیجیتال و فضای مجازی باید تمرکز گرا باشیم و بدانیم که در اینترنت به دنبال چه چیزی هستیم و هر پنجره جدیدی را باز نکنیم.

پیشنهاد می‌شود ورود به فضای مجازی برای کودکان با محدودیت ساعت، همراهی والدین و خودداری از هرزگی باشد.

پیشنهاد می‌شود اخلاق را بر اساس آموزه های قرآن کریم نشر و گسترش دهیم چرا که سند راهگشای بشر به سمت سعادت تنها همین راه است.

پیشنهاد می‌شود دستگاههای فرهنگی، تبلیغات گسترده ای به منظور اطلاع رسانی در خصوص پیامدهای مثبت و منفی استفاده از فضای مجازی در حوزه های مختلف انجام دهند. مسلماً پیشگیری همیشه بهتر از درمان است.

پیشنهاد می‌شود در خصوص آثار منفی وابستگی به مباحث و تصاویر و فیلم های مستهجن در اینترنت به خانواده ها و والدین اطلاعات لازم از طریق رسانه های جمعی بویژه تلویزیون، رادیو، روزنامه ها و مجله ها داده شود. در صورت نیاز می توان برنامه های مستندی تهیه کرد و در آن افراد تجارب منفی خود را برای عبرت آیندگان بیان نمایند.

پیشنهاد می‌شود میزگردهای تخصصی با حضور کارشناسان و متخصصان رشته های مذهبی، اخلاقی، جامعه شناسی، روان شناسی و ارتباطات برای بحث و تبادل نظر و بررسی ابعاد مختلف آن تشکیل گردد.

پیشنهاد می‌شود از طرف مسئولان مربوطه اعتیاد به اینترنت جدی گرفته شود زیرا جوانان و نوجوانان یک کشور سرمایه های ارزشمندی هستند که آینده یک کشور بدست آنها ساخته می‌شود و به عزم و اراده آنها بستگی دارد، آشنایی این قشر عظیم با فناوری های روز دنیا از وظایف حتمی آموزش و پرورش و وزارت علوم، تحقیقات و فناوری است. بنابراین آشنایی درست و صحیح با مسائل فرهنگی اجتماعی آن می بایست در سر فصل دروس دوره های مختلف آموزشی قرار گیرد.

بحث پایانی

هر چند که فناوری های جدید فواید بیشماری دارد از جمله اطلاع رسانی های ساده، عدالت آموزشی، آسان سازی مبادلات اداری و تجاری، تبلیغات تسهیل یافته و ایجاد توسعه و رقابت، توسعه منابع انسانی، ایجاد مشاغل دیجیتال، دولت اینترنتی و... و در دنیای ما که بسیاری از مناسبات تغییر یافته و می یابد وجود چنین وسیله ای بسیار ضروری و اجتناب ناپذیر است و به زودی هم با توسعه آن در بسیاری از ادارات و نهادها اشتغال از راه دور فراهم می‌شود، ولی نمی توان این حقیقت مسلم را نادیده گرفت که مضرات این رسانه بسیار ویرانگر است و قربانی زیادی در سرتاسر دنیا گرفته است و درجه این صدمه ها و لطمه ها به قدری است که قابل گذشت نمی باشد.

مشکلات در این رسانه معمولاً در ابعادی فاجعه آمیز مطرح می‌گردد، اکنون وقتی بدانیم در حال حاضر فقط بالغ بر ده میلیون کودک از اینترنت استفاده می‌کنند و برخی از افراد مشهور برای راه اندازی سایت های غیر اخلاقی سرمایه گذاری نموده و امروزه این کار به پول سازترین تجارت در وب تبدیل گشته است.

بنابراین در تدوین قوانین مرتبط با فضای سایبر توجه به ریزترین جزئیات و استانداردها از یک سو و ارزش های محلی و اخلاقی و مذهبی جامعه از سوی دیگر از ضروریات است. یعنی اصل حفظ منزلت انسانی و حرمت زندگی خصوصی افراد و پای بندی به اصول اخلاقی و رعایت حقوق دیگران از مباحث اساسی در فناوری اطلاعات و ارتباطات است.

برای رسیدن به پاسخ این سوال که بایسته ها و نبایسته های اخلاقی در فضای مجازی چیست؟ ابتدا باید سوالات فرعی را جواب داده تا در نهایت پاسخ سوال اصلی برای ما مشخص گردد. اینکه پرسیدیم فضای مجازی چیست؟ با توضیحاتی که داده شد آن را دنیایی در مقابل جهان واقعی دانستیم که کنترل آن به مراتب سخت تر از فضای واقعی می باشد. در مورد اهمیت فضای مجازی در بخش اول توضیحی داده شد که امروزه بدون این فناوری گردش امور تقریباً غیر ممکن است و با مشکلات زیادی روبرو خواهد بود. در خصوص آسیبها هم خطرات و هشدارهای جدی که افراد

بشر را تهدید می‌کند بحث‌هایی در پنج بخش قبلی صورت گرفت و در این بخش نیز راهکارهای استفاده صحیح از فضای مجازی را بیان نمودیم و آن چه تاکنون آشنایی با این فضا، برای خوانندگان ترسیم شد لازم است قاعده مثلث جرم را در این جا توضیح داده و عناصر آن را بیان کنیم.

قاعده مثلث جرم

گروهی از جرم‌شناسان معتقدند برای اینکه یک جرم محقق گردد براساس مبانی جرم‌شناختی باید سه عنصر با یکدیگر جمع شوند که عبارتند از: انگیزه (Motive)، فرصت (uopportunity) و ابزار (tools) حال چنانکه بتوان انگیزه‌های مجرمانه را خنثی کرد خود به خود جرمی ارتکاب نخواهد یافت. از این رو به دلیل اهمیت این سه عنصر از آن به‌عنوان قاعده مثلث جرم یاد می‌شود. گرچه بسیاری از افراد هستند که انگیزه‌های مجرمانه و منحرفانه در آنها بیدار می‌شود ولی برای عملی ساختن آن مترصد دستیابی به دو عنصر دیگر یعنی فرصت و ابزار مناسب هستند و چنانکه یکی از این عناصر فراهم نیاید امکان تحقق انگیزه وجود نخواهد داشت.

با وجود همه مباحثی که تاکنون درباره فضای مجازی و پیامدهای استفاده از آن بر اخلاق کاربران مطرح شد هنوز به درستی نمی‌توان تصویر روشنی در این خصوص مشاهده کرد.

روانشناسان و متخصصان علوم رفتاری اغلب توجه خود را بر جنبه‌های منفی این فضا معطوف ساخته‌اند. فضایی که در آن امکان ایجاد روابط انسانی و اخلاقی میسر است و می‌تواند کانونی برای ایجاد اخلاق سازنده انسانی نیز باشد.

جمع آوری مطالب: کمیته امر به معروف و نهی از منکر استانداری همدان

احمدی: مسئول گروه تخصصی رسانه فضای مجازی

منابع: پایگاه اطلاع رسانی حوزه - خبرگزاری صداوسیما - خبرگزاری رسمی حوزه - خبرگزاری ایرنا - دانشگاه ارومیه